

AİLE İÇİ ŞİDDET

KADININ VE ÇOCUĞUN KORUNMASI

Prof. Dr. ALİYE MAVİLİ AKTAŞ

Kişisel Gelişim Serisi 11

AİLE İÇİ ŞİDDET©

Kadının ve Çocuğun Korunması
Kişisel Gelişim Serisi 11
ELMA YAYINEVİ©

temsilciliklerimiz

Ege Bölgesi	Nazlı Uluer • Tel: (555) 621 28 53 • nazli@elmayayinevi.com
Antalya	Üniversite Kitabevi • Hakan Kasapoğlu • Tel : (242) 247 51 10 Fax: (242) 241 42 53 • kasapoglu@univsitekitavevi.net Artı Dil Kursu • Cemal Duran • Tel: (242) 242 78 18 • cemald@artidil.com
Bursa	Alp Dağıtım Kitap Kırtasiye • Orhan Yalçınkılıç • Tel: (224) 223 01 19 Fax: (224) 223 85 34 • orhanalp8@hotmail.com
İzmir	Kabile Kitabevi • Sarper Güngör • Tel: (232) 483 32 99 Fax: (232) 446 16 39 • sarper_gungor@hotmail.com
Kayseri	Kıvılcım Kitabevi • Ayhan Çetinkaya • Tel: (352) 231 40 66 kivilcimayhan@hotmail.com
Mersin	Ada Müzik Kitap • Barış Ulusman • Tel: (324) 327 93 56 ulusmans@hotmail.com
Samsun	Endülüs Kitabevi • Davut Şal • Tel: (362) 435 96 07 • Fax: (362) 432 97 97 endulukulturmerkezi@hotmail.com
ABD	Zeliha Akça • Tel: 001 6109741807 • zeliha79@yahoo.com
Avustralya	İsmail Haskara • Tel: 0061 249316234 • ismail.haskara@bigpond.com

Her türlü kitap talebinizi temsilciliklerimizden, www.elmayayinevi.com adresimizden veya telefon/faks aracılığıyla yayınevimizden yapabilirsiniz. Kitaplarımızla ilgili görüşlerinizi www.elmayayinevi.com/forum adresindeki forum sayfamızda belirtebilirsiniz.

1. Basım: Aralık 2006

Genel Koordinatör	: Mustafa Baştürk
Editör	: Gaye Dinçel
Düzeltili	: Reyhan Tutumlu
Mizanpaj	: Gala Reklam
Kapak Tasarımı ve İllüstrasyon	: 3tasarım
Yayın Ekibi	: Gül Solak, Hakan Mermicioğlu
Basımevi	: BRC Matbaacılık

Kitabın tüm yayın hakları ELMA YAYINEVİ ©'ne aittir.
Yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz,
kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Türkiye'de basılmıştır.

"ELMA", AKADEMİ ARTI YAY. A.Ş.'nin bir markasıdır.
Copyright © 2006, ELMA Publishing House

ISBN: 975-6093-22-6

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	9
GİRİŞ:	
AİLE İÇİ ŞİDDETİN BOYUTLARI.....	13
Kaynakça.....	26
BÖLÜM I:	
KADINA YÖNELİK ŞİDDET.....	29
Kavram Olarak Kadına Yönelik Şiddet.....	33
Problemin Boyutu.....	39
Kadının Şiddet Ortamında Kalmasına Neden Olan Faktörler.....	41
A. Toplumsal Değer Sistemi.....	43
B. Toplum Kaynaklarıyla İlgili Yetersizlikler ve Darboğazlar.....	47
C. Şiddete Maruz Kalmış Kadının Psikolojik Durumu.....	50
Danışma Hizmetleri ve Mesleki Müdahaleler.....	59
A. Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Uygulanmasıyla İlgili Sorunlar.....	59
B. Şiddete Maruz Kalan Kadınla Çalışma İlkeleri.....	64
C. Şiddete Maruz Kalan Kadına Kriz Müdahalesi.....	66
D. Kriz Müdahalesinde Bazı Etik Prensipler ve Stratejiler.....	69
E. Müdahale Sürecinde Başlangıç Aşaması.....	76
F. Bireysel Görüşmede Son Aşama.....	76
G. Grup Uygulamaları (Ara Aşama).....	77

H. Grubun Başlangıcı	80
I. Grubun Planlanması ve Hazırlık	84
İ. Psikodrama ve Destekleyici Grup Uygulamalarında Grup Liderliğinin Önemi.....	90
J. Grup Uygulamaları Kadının Benlik Saygısını Kazanmasına ve Kültürel Kimliğini Keşfetmesine Ortam Yaratır.....	99
Sonuç	100
Kaynakça.....	102

BÖLÜM II:

EŞLERİNE ŞİDDET UYGULAYAN ERKEKLERE YÖNELİK

TEDAVİ YAKLAŞIMLARI .....

Dayak Atan Erkek ve Sosyo-Kültürel Ortam	107
İçe Bakış Modeli.....	112
Açık Tartışma ve İfade Ettirme Modeli	117
Etkileşim Modeli	120
Davranışçı ve Eğitici Modeller	126
Feminist ve Prefeminist Model	130
Sonuç	139
Kaynakça.....	142

BÖLÜM III:

ÇOCUKLARINA ŞİDDET UYGULAYAN ANNE-BABALARLA İLGİLİ GRUP

UYGULAMALARI .....

Şiddet Davranışını Ortaya Çıkaran Psikolojik Faktörler.....	151
A. Aşırı Duyarlılığa Bağlı Olarak Kendini Kontrol Edememe	151

B. Yetersiz İletişim ve Problem Çözme Becerisi.....	152
C. Çocuklarla İlgili Empati Yetersizliği.....	153
Grup Tedavisi Uygulamaları	155
A. Kendini Kontrol Etme Becerisini Geliştirme	161
B. İletişim Becerisi Eğitimi	163
C. Problem Çözme Eğitimi.....	165
Grup Uygulamalarının Değerlendirilmesi	174
Sonuç ve Öneriler	176
Kaynakça.....	193

BÖLÜM IV:

AİLE İÇİ ŞİDDETİ ÖNLEMEDE İLETİŞİM .....

Eşler Arası Beklentiler	200
Kültürel Yapıda Kadına ve Erkeğe Aktarılan Tutum ve Davranış Kalıpları.....	211
Aile İçi İletişimde Eşlerin Kendi Aileleriyle İlgili Tartışmaları	219
Sonuç	227
Kaynakça.....	229

*Gaye, Reyhan ve Aysun
nezdinde öğrencilerime...*

İÇTEN BİR SES

- Kendi isteğim ve kararım dışında dünyaya gözlerimi açtım.
- Canım kadar sevdiğim anacığım ve babacığımın ilgili ve sorumlu tavırlarıyla büyüdüm.
- Onlara ihtiyaç duyduğum her anımda yanımdaydılar. Her zaman benimlediler.
- Çalışmayı ve işimi seven, düzgün bir yetişkin olarak çocuğumu kucağıma aldığımda dünyanın en mutlu annesiydim.
- Büyüdüğünü heyecanla izlerken her zaman onun yanında değiştim, ama yüreğim ve ilgimle hep onunlaydım.
- Mutluluğum kadar mutsuzluklarımdan da çok şey öğrendim.
- İnandığım şeyleri yaparken, kızgınlıklarım oldu. “Hayır”larım oldu.
- Öfke duyacağımı düşündüğüm bazı fedakârlıkları yapamadım.
- Hayallerimin peşinden koşup onlara ulaşınca hep elde edebileceğim hayallerimin olduğunu anladım.
- Anlaşılmadığımı hissettiğim anlarda hüznlendim.
- Kendime olan saygı ve sevgimin bencillğe dönüşmemesi için karşımdakilerin sesine kulak verdim.
- Öğrendiklerim ve öğreneceklerim için heyecanım hiç bitmedi.
- Geçmişimden gelenleri, sevdiklerimin verdiklerini ve onlardan aldıklarımı şimdimi ıskalamadan onlara verebilmeyi umuyorum.

Prof. Dr. Aliye Mavili Aktaş

ÖNSÖZ

Bu çalışma aile içi şiddet ve profesyonel müdahalelerle ilgili mütevazı bir çaba olarak görülebilir. Bu kitabın birçok bölümü *Aile İçi Şiddet ve Önleme Yolları* (1997) adıyla yayımlanan çalışmada ele alınmıştır. O dönemlerde aile içi şiddet sorununun varlığı yeni yeni gündeme getirilebiliyordu. Çok sayıda kadın örgütü ve medya mensubunun ihmal ve istismarı önleme hareketlerinin olgunlaşmaya başlaması, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Kadın Hakları Bildirgelerinin (CEDAW) kamuoyunda tartışılması, bu alandaki çalışmalara önemli bir ivme kazandırmıştır. Akademisyen olarak üniversitedeki eğitim öğretim çalışmalarım ek olarak bürokraside Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı Danışmanlığı, Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu uzmanlığı yaptığım sırada aile, kadın ve çocuk üçgenini daha kapsamlı olarak değerlendirme imkânı bulabildim. Ulusal çocuk politikasındaki aksaklıkları, ailesi içinde büyüyen, gelişen bazen de çırpınan ve savaştan kadını değerlendirmeye devam ettim. Medeni Kanun'da yapılan pek çok düzenlemeleri, kriz ve şiddet yaşayan ailelerde ço-

cuğun ve kadının korunmasıyla ilgili kanunun (1998 yılında çıkarılan Ailenin Korunmasına Dair 4320 sayılı Kanun) çıkarılmasını heyecan ve umutla izledim. Medyada namus cinayetlerine kurban giden kadınları ve genç kız intiharlarını hüznle izlerken, çocuk ve ailenin korunması ve desteklenmesiyle ilgili birçok ulusal projede görev aldım ve bunlara katkıda bulundum.

Küreselleşme sürecinin ülkemize yansıttığı ve aktardığı olumlu ve olumsuz yanlarıyla ortaya çıkan yeni duruma tepkisiz kalamayacağımı düşündüğüm için böylesi bir çalışmayı yeniden derlemeye karar verdim.

Öncelikle kamusal alan içinde birey olarak kadına ve çocuğa (özel alanın özerk ve mahrem kalmasına saygıda kusur işlemeksizin) özel bir koruma ve destek verilmesi gerektiğine inanan bir akademisyenim. Birlikte yaşamda, ailede kadın ve çocukları, daha incinebilir ve daha kırılğan buluyorum. Bu grubu destekleme yönünde atılacak her adımın, topluma katlanarak olumlu gelişmelerle döneceğine inanıyorum. Kadınlarla sürdürülecek değişim ve dönüşüm projelerinin, somut izleri yeni yetişen çocuk ve gençlerde görülebilir. Kadının (psikolojik ve moral açıdan) yoksullaştığı ve yoksunlaştığı toplumların, gelişme ve ilerleme yolundaki dinamizmini kaybedeceğine inanıyorum. Üniversite mezunu genç kızlarımızın sadece anne ve eş gibi önemli, ama kendilerini kısırlaştırılan sınırlı bir role hapsedmelerinden de endişe duymaktayım. Kadın, anneliğinin

yanı sıra sivil toplum kuruluşu gönüllülüğü ya da toplum gönüllülüğü gibi bir rolü de üstlenebilir. Türk kadınının Kurtuluş Savaşı'nın yapıldığı yıllardaki savaşçı ve mücadeleci özelliği, böylesi bir sorumluluğu taşıyabilecek durumda olduğuna inanmamı sağlamaktadır. Popüler medyada ve kültürde yaratılmaya çalışılan kadın imajına (güzel ve çekici kadın, mağdur ve zavallı kadın) takılıp kalan bir kadın olmayı hepimizin sorgulaması gerektiğine inanıyorum.

Kısacık yaşamımda kendimi geliştirmeye, büyütmeye ve öğrenmeye özen gösteren, bu yolda mütevazı gayretleri olan düzgün bir birey olmaya çalıştım. Hiç bir zaman mükemmel bir anne, eş, evlat olduğum yanılsamasına kapılmadım. Akademik çalışmalarımındaki eksikliklerden de çok şey öğrendiğimi, öğrenmeye devam ettiğimi söyleyebilirim.

Bu mütevazı çalışmayı da, bu konuda yapılmış ve yapılmakta olan çalışmalara katkı olsun diye yeniden sunuyorum.

Prof. Dr. Aliye Mavili Aktaş

8 Haziran 2006

GİRİŞ

AİLE İÇİ ŞİDDETİN BOYUTLARI

İnsanların bakım, beslenme ve güven duygusu gibi temel ihtiyaçlarının karşılandığı, beden ve akıl sağlığını koruyan ve geliştiren bir birim olan **aile**, bazen şiddetin beslendiği ve uygulandığı bir alan olmaktadır.

Şiddet, bireyin bedensel ve ruhsal açıdan zarar görmesine, yaralanmasına ve sakat kalmasına neden olan bireysel ve toplu hareketlerin tamamıdır.

Aile içi şiddet ise, bu davranış ve eylemlerin aile içinde gerçekleşmesidir. Aile içi şiddet, büyük oranda **kadın ve çocuklara** nadiren de yaşlılara yönelik olmaktadır.

Günümüzde, dünyada her üç kadından birinin birlikte yaşadığı eşleri tarafından şiddete maruz kaldığına ilişkin gerçeklerin, ülkemiz açısından da geçerli olduğunu söyleyebiliriz.

Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi (Genel Kurul Kararı, 20 Aralık 1993) kadına yönelik şiddeti “İster kamusal, isterse özel yaşamda

meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma” olarak tanımlanmaktadır.

Bu denli geniş kapsamlı ve çok boyutlu olarak düşünülmesi gereken kadına yönelik şiddet olgusu, toplumsal yapımızın temel çekirdeği olan ailemizi olumsuz olarak etkilemektedir.

Aile içi şiddetin bir suç sayılması, son yıllara değin göz ardı edilmiştir. Kadına ve çocuklara yönelik şiddete bir suç unsuru olarak bakmayı engelleyen bazı koşullar bugün bile pek çok toplumsal yapıda mevcuttur. Ancak ülkemiz hukuk sisteminde, uluslararası müktesebata (çocuk hakları, kadın hakları... vb.) uygun bir şekilde düzenlemeler ve değişiklikler yapılmıştır ve yapılmaya devam edilmektedir. Özellikle 1990’lardan sonra günümüze değin sürdürülen (ve hâlen süren) yasal düzenlemelerde, kadın ve çocuklara yönelik şiddetin olmaması yönünde devletin yaptırımını ortaya koyduğunu söyleyebiliriz.

Anayasamızın 41. maddesi de devlete, aile içinde kadını ve çocuğu koruma, onların güçsüz durumda kalmasına neden olan faktörleri değiştirme ve kurumsal düzenlemeler yapma görevi vermiştir.

Yasal düzenlemelerin varlığı ülkemizde şiddet olgusunun olmamasını güvence altına almaya yeterli değildir.

Gelişmiş ülkelerde de kadını ve çocuğu koruma yönündeki yasalar mevcut olsa bile, şiddetin varlığı ortadadır.

1997'de Aile Araştırma Kurumu tarafından gerçekleştirilen araştırma bulgularına göre erkeklerin % 35'inde şiddet eğilimi vardır. Kadınların şiddet eğilimi erkeklere göre daha düşüktür. Örneklem grubundaki kadınların % 10'u eşlerinden sık sık veya ara sıra dayak yediğini, % 10'u da sık sık veya ara sıra eşlerinin hakaretine maruz kaldığını (psikolojik şiddet uygulandığını) ifade etmiştir.

1998'de PİAR tarafından ülke genelinde temsili bir örnekleme gerçekleştirilen bir araştırmada kadınların % 75'i eşleri tarafından istismar edildiğini (duygusal, psikolojik şiddet uygulandığını) vurgulamıştır.

1992'de PİAR'ın temsili bir örnekleme (1.181 kişiyle) 11 ilde gerçekleştirdiği araştırmada erkeklerin % 22,3'ü eşlerine fiziksel şiddet uyguladığını belirtmiştir. Benzer şekilde Nielson Family Research Institute'ün ülkemizde 12 büyük ilde 1.147 örnekleme gerçekleştirdiği araştırmada, erkeklerin % 34'ü eşlerine fiziksel olarak şiddet uyguladığını ifade etmiştir.

1993-1994, 1996-1997 ve 1998 yıllarında Mor Çatı ve Kadın Dayanışma Vakfı'nda yaptırılan araştırmada da şiddetin varlığı ortaya konmaktadır (fiziksel şiddet % 32; cinsel şiddet % 15,7; ekonomik şiddet % 5,2; duygusal şiddet % 45,2).

Anayasamızda, yasalarımızda aile içindeki kadın ve çocuklarla ilgili devletin koruma ve destek sorumluluğunun varlığı hukuk devleti olmanın gereğidir. Ancak ister gelişmiş ister gelişmekte olan ülkeler olsun böylesi önemli bir sorunun varlığı, bu sorunu tek başına hukuki düzenleme ve yasalarla ortadan kaldıramayacağımız gerçeğini de gündeme getirmiştir.

Sorunun kültürel, ekonomik, sosyal ve psikolojik boyutlarıyla ilgili sürekli eğitim ve duyarlılık çalışmaları ile sosyal hizmet örgütlenmesine olan ihtiyaç ortadadır.

Sözgelimi UNICEF'in 2004 yılındaki Türkiye Raporu'nda belirtildiğine göre 640.000 kız çocuğu zorunlu ilköğretimden mahrum durumdadır. 15 yaş ve üzeri kız çocukların % 77'si, erkeklerin ise % 93'ü okuma yazma bilmektedir. Kız çocuğunu eğitimden mahrum etmek, ekonomik ayrımcılığın önemli bir göstergesidir. Kadın nüfusun ancak % 24'ü istihdam edilebilmiştir. Aile içi üretimin % 84'ü, mülklerin % 92'si erkeklere aittir. Hâlihazırdaki parlamentoda 550 milletvekilinden yalnız 24'ü kadındır.

Genel hatlarıyla kadına yönelik fiziksel, duygusal ve ekonomik şiddetin çok faktörlü özelliği, sorunu en aza indirmek için uzun erimli ve çok boyutlu çalışmalara ihtiyaç duyurmaktadır. Gerçekte sorunun hiç olmaması özlenen ve istenen bir durumdur. Ama günümüzde bunu tamamen ortadan kaldıran bir toplum yok gibidir.

Aile içi şiddetin çocuklara yönelik kısmı da en az bilineni veya kayıtlara geçendir. Geleneksel terbiye sisteminin uzantısı olarak “Çocuğunu (kızını) dövmezen dizini döver”, “Dayak cennetten çıkmadır”, “Eti senin, kemiği benim” tarzındaki deyimler, dayağı olumlu bir davranış olarak göstermektedir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin¹ 19. ve 39. maddeleri, imza sahibi devletin, çocukların kendi anne-babalarının veya bunlardan birinin vasinin, kayyımın veya bakımlarından sorumlu herhangi bir kişinin bakımı altında iken bedensel ve zihinsel şiddet, yaralanma, taciz ve diğere benzer davranışlardan korunmalarını sağlamak için her türlü yasal, idari, sosyal, eğitsel ve diğere önlemleri almalarını gerektirmektedir.

Çocuğun psikolojik ve fiziksel sağlığını bozucu eylemlerin tümü istismar olarak adlandırılır. İhmal de anne-babanın, çocukların bakım, beslenme, korunma, ısınma, giyinme, sağlık ve eğitim ile ilgili ihtiyaçlarını karşılayamamaları ya da hatalı bir tutum sergilemeleri olarak tanımlanır.

Günümüzde yaşanan hızlı toplumsal değişim ve gelişim, teknoloji ve refah alanında bazı ilerlemeler yarattığı gibi pek çok sorunu da beraberinde getirmiştir.

1. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989'da kabul edilmiştir. Türkiye tarafından 1990'da imzalanmış, 1994 yılında ise 17, 29 ve 30. maddelere çekince koyularak yürürlüğe girmiştir.